

**Інформаційний звіт про проведені пошуково-ексгумаційні
дослідження місць ймовірних поховань українців,
військовослужбовців інших національностей, загиблих у роки
Другої Світової війни в селах Бонишин, Княже, Почапи,
Скварява, Хильчиці Золочівського району Львівської області
(2014 рік).**

Відповідно до дозволу Міністерства культури України № 22-100-П/14 від 4 червня 2014 року, Товариством «Пам'ять» у червні 2014 року здійснено дослідження місць боїв, загибелі та ймовірних захоронень українців і вояків інших національностей, які у роки Другої Світової війни воювали в рядах Радянської Робітниче-Селянської Червоної Армії, німецьких збройних формуваннях, зокрема в 14-тій Військовій гренадерській дивізії СС «Галичина», загинули і були поховані в селах Бонишин, Княже, Почапи, Скварява, Хильчиці Золочівського району Львівської області.



МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ

01601, м. Київ, вул. Франка, 19
телефон 235-23-78, факс 235-32-57
E-mail: info@mincult.gov.ua

На № _____

ДОЗВІЛ
на проведення археологічних розвідок, розкопок,
а також досліджень решток життєдіяльності людини,
що містяться під землею поверхню, під водою

№ 22-100-П/14 від 4 червня 2014 року

Згідно із Законом України "Про охорону культурної спадщини", постановою Кабінету Міністрів України від 13.03.02 № 316 та в межах повноважень, наданих наказом Міністерства культури України від 13.03.12 № 197, цей ДОЗВІЛ видаю:

Горбачу Любомиру – голові громадської організації «Товариство пошуку жертв війни «Пам'ять»

1) на проведення археологічних досліджень об'єкта (пам'ятки) культурної спадщини:

(назва/назва території, тип і вид археологічного об'єкта, культурна або хронологічна належність) розташованого (-ої) на території:

2) на проведення досліджень решток життєдіяльності людини, що містяться під землею поверхню, під водою:
с. Бронишин, с. Міжвинь, с. Старомечів, с. Радихівці, с. Поповичі Мостиського району, с. Владислав Самбірського району, с. Тухольське, с. Климівці Східницького району Львівської області; виявлення невідомих місць поховань загиблих воїнів Першої та Другої Світових воєн

Характер і мета досліджень: _____

Вид робіт: Пошукові земляні роботи

Використання металодетектора чи будь-якого іншого обладнання для виявлення археологічних об'єктів: _____

без використання металодетектора чи будь-якого іншого обладнання

Дослідження проводяться відповідно до програми, погодженою:
Відділом охорони культурної спадщини та культурних цінностей Львівської обласної державної адміністрації

та кваліфікаційного документа від _____

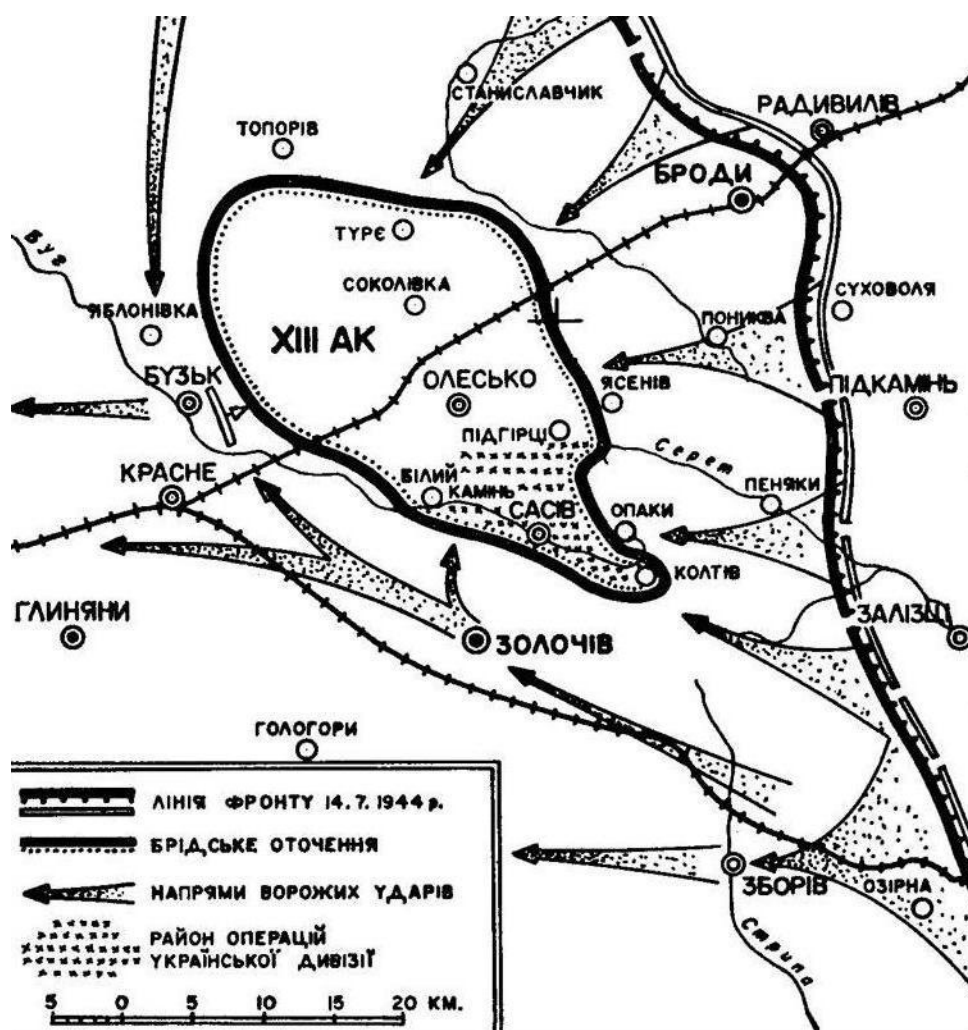
Предмети і колекції, здобуті під час проведення робіт, повинні бути передані на постійне зберігання до:
фондів відповідних державних музеїв і заповідників

Перший заступник Міністра _____ **О.Б. Острівська-Люта**



зброї СС дивізія «Галичина»). З іншого боку фронту, в складі Робітничо-Селянської Червоної Армії, теж воювали українці.

Після кількадечних жорстоких боїв населені пункти та їх околиці були переповнені мертвими тілами учасників збройного зіткнення. Щоб запобігти поширенню інфекційних захворювань при розкладі людських тіл, місцевими жителями було проведено санітарне закопування загиблих вояків (в більшості на місці загибелі, в утворені під час бойових дій вирви від артилерійських зарядів, авіаційних бомб, окопи, бліндажі тощо).



Метою пошукових земляних робіт у місцях ймовірних поховань було віднайти рештки загиблих вояків, провести ексгумацію, дослідження та ідентифікацію людських залишків з наступним перепохованням за

військовим та християнським звичаєм на військовому кладовищі у с. Червоне Золочівського району.

Після завершення пошукових земляних робіт складено відповідні акти про встановлені місця поховань. Вилучення людських решток з необлікованих санітарних захоронень відбулись після отримання відповідного дозволу Державної міжвідомчої комісії у справах увічнення пам'яті жертв війни і політичних репресій № 58 від 11.09.2015 р..

Ексгумаційні роботи проводились підприємством «Товариство з обмеженою відповідальністю «Українська Пам'ять».

ДОЗВІЛ на здійснення ексгумації та перепоховання останків осіб, полеглих внаслідок воєн, депортацій та політичних репресій від 11.09.2015 № 58 (дата) (реєстраційний)	
Підстава (в тому числі: відповідні нормативні акти та міжнародні договори, кнопотання зацікавлених осіб та рішення Державної міжвідомчої комісії тощо)	Згідно з Порядком організації робіт з пошуку і впорядкування поховань жертв війни та політичних репресій, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 20 грудня 2000 № 1867 "Про затвердження Комплексної програми пошуку і впорядкування поховань жертв війни та політичних репресій", Тимчасовим порядком здійснення на території України пошуку, ексгумації та перепоховання останків осіб, які загинули внаслідок воєн, депортацій та політичних репресій, і впорядкування місць їх поховання, затвердженим наказом Мінбуда України від 09.06.2006 № 193, зареєстрованим в Мін'юсті України 11.08.2006 за № 969/12843, відповідно до листа ТзОВ «Українська пам'ять» від 20 серпня 2015 року № 3.
надається дозвіл	
Товариство з обмеженою відповідальністю «Українська пам'ять» (керівник – Горбач Любомир Богданович) (повна назва підприємства, на с виконанням робіт, прізвище, ім'я та по-батькові його керівника)	
на здійснення ексгумації (статус похованих осіб)	Останків жертв часів Другої Світової війни
у населених пунктах згідно відповідних Актів про встановлення місця поховання (назва населеного пункту, дата Акту)	Львівська область, Золочівський район, с. Почапи, с. Хильчиці, с. Скварява, с. Ясепітці, с. Бониничи, с. Княже, с. Зашків, (акти від 19.08.2015)
з метою їх перепоховання (назва населеного пункту)	на збірне військове кладовище у с. Червоне Золочівського району Львівської області.
в термін	з 11.09.2015 р. по 31.12.2015 р.
Дозвіл погоджено з (назва органу місцевого самоврядування, який погодив цей дозвіл)	Скварявська сільська рада Ясепітська сільська рада Зашківська сільська рада
Відповідальний секретар Державної міжвідомчої комісії у справах увічнення пам'яті учасників антитерористичних операцій, жертв війни та політичних репресій	
Святослав ПІВЕРМЕТА	
Дозвіл отримав: 15.09.2015 р. (дата отримання, підпис уповноваженої особи підприємства, яка отримала дозвіл)	

ТзОВ «Українська Пам'ять»
Горбач Любомир Богданович

Львівська область, Золочівський район

Скварявська сільська рада
Ясепітська сільська рада
Зашківська сільська рада

Об'єкт № 1 розташований на північно-західній околиці села Бонишин, поруч з меліоративним водовідвідним каналом, який простягнувся в напрямку сусіднього села Княже (світлина 1).



Світлина 1

На місці ймовірного захоронення проведено пошукові земляні роботи, в результаті яких під шаром ґрунту, на глибині 0,3 м від сучасної поверхні, виявлено військовий шолом та фрагменти людського скелета у вигляді черепної коробки (світлина 2).



Світлина 2

Розкопки захоронення здійснювалися поштиховим (пластовим) методом з відкриттям площини усієї могили. Поховальна яма прямокутної форми,

розміром 0,5 x 1,7м. Людський скелет лежав на спині у витягнутому положенні, черепом на захід. Завдяки сприятливим властивостям складу ґрунту кістки скелета збереглися добре. Дослідженням людських решток встановлено, що вони належали молодій людині віком від 20 до 35 років (світлина 3).



Світлина 3

Знайдені поруч з людським останком деталі військового однострою (гудзики до спідньої білизни та верхнього одягу) лише вказують на приналежність похованого до німецьких збройних формувань. Засобами ідентифікації загиблого воїна є військовий ідентифікатор або книжка військовослужбовця, відповідно, через їх відсутність, неможливо встановити особу загиблого і чи був він вояком української дивізії зброї СС «Галичина».

Після завершення ексгумаційних досліджень місце поховання було рекультивоване і відновлене у первісному вигляді (світлина 4).



Світлина 4

Об'єкт № 2 розташований в с. Княже. Останки **однієї особи** були передані членам пошукової групи ГО «Пам'ять» в мішку поламаними, порубаними та посіченими (світлина 1).



Світлина 1

Супровідні речі (мундирні гудзики, поясні гачки, D-подібні кільця), які були впереміш з кістками людського скелета, свідчать, що загиблий був військовослужбовцем німецьких збройних формувань. Військовий ідентифікатор або книжка військовослужбовця, які б допомогли ідентифікувати особу загиблого, відсутні. Відповідно з'ясувати, чи був

загиблий українським вояком дивізії СС «Галичина», неможливо (світлина 2).



Світлина 2

Об'єкт № 3, яма 1 знаходиться на полі, північніше села Почапи.

На місці знайденого військового шолома та кісток черепної коробки людини проведено земляні роботи (поглиблення та розширення розкопу), в результаті яких під шаром ґрунту, на глибині 0,4 м від сучасної поверхні, виявлено цілісний скелет людини (світлини 1, 2).



Світлина 1



Світлина 2

Ексгумаційні дослідження відбувалися шляхом розкриття виявленого захоронення по усій площині. Під час детальної розчистки поховальної ями, приблизними розмірами 1 x 1,7 м., було відкрито останки **однієї особи** (світлина 3).



Світлина 3

Дослідження поховальної ями засвідчило, що захоронення мало санітарний характер: тіло загиблого було покладене на спину у витягнутому положенні; на гомілкових кістках намотано сталевий дріт, що свідчить про те, що вбитого затягли до ями з допомогою прив'язаного до ніг дроту. Знайдені

залишки особистих речей, військового однострою та спорядження дозволили зробити висновок, що загиблий був вояком німецьких збройних формувань і загинув в боях у «Бродівському оточенні» в липні 1944 року. Зокрема, в поховальній ямі знайдено: гудзики до спідньої білизни та мундира, мундирні гачки для підвішування пояса зі спорядженням, скляна пляшечка тощо. Через відсутність ідентифікатора або військової книжки неможливо встановити особисті дані загиблого та чи був він вояком української дивізії зброї СС «Галичина» (світлина 4).



Світлина 4

Після завершення ексгумаційних досліджень місце поховання було рекультивоване і відновлене у первісному вигляді (світлина 5).



Світлина 5

Яма 2 розташована на полі, в північно-східній частині села Почапи (світлина 1).



Світлина 1

Під час пошукових досліджень місць боїв, за допомогою металодетектора членами пошукової групи ГО «Пам'ять» було виявлено протигазну маску з металевим фільтруючим елементом німецького виробництва.

На місці ймовірного захоронення проведено пошукові земляні роботи, в результаті яких під шаром ґрунту, на глибині 0,3 м від сучасної поверхні, виявлено фрагменти людського скелета у вигляді черепної коробки (світлина 2).



Світлина 2

Розкопки захоронення здійснювалися поштиховим (пластовим) методом з відкриттям площини усієї могили. Поховальна яма прямокутної форми, розміром 1,7 x 0,6 м. Скелет **однієї** людини лежав у витягнутому положенні, спиною догори. Загиблого затягнули у поховальну яму, прив'язавши до його ніг сталевий дріт, фрагменти якого залишились на гомілкових кістках (світлина 3). Кістки людського скелета завдяки слабкій кислотності ґрунту збереглися добре, що дало змогу детально дослідити останки загиблого. Встановлено, що вони належали молодій людині віком від 20 до 35 років (світлина 4).



Світлина 3



Світлина 4

Супровідний матеріал незначний. Ідентифікувати похованого як вояка німецьких збройних формувань можна лише за протигазною маскою та пеналом для зберігання протихімічного засобу для знезаражування шкіри від отруйних речовин. Відповідно, через відсутність особистого номерного знаку та книжки військовослужбовця, ідентифікувати особу загиблого неможливо.

Після завершення ексгумаційних досліджень місце поховання було рекультивоване і відновлене у первісному вигляді.

Об'єкт № 4 знаходиться на полі з південно-західної сторони села Скварява.



Світлина 1

Під час пошукових досліджень місць боїв липня 1944 року на околиці села Скварява з допомогою металодетектора було виявлено військове поховання (світлина 2).



Світлина 2

На місці знайденого військового шолома та кісток людського скелета проведено земляні роботи (поглиблення та розширення розкопу), в

результаті яких під шаром ґрунту, на глибині 0,3 м від сучасної поверхні, виявлено останки двох осіб (світлина 3).



Світлина 3

Розкопки захоронення здійснювалися по-штиховим (пластовим) методом з відкриттям площини усієї могили. Через руйнування поховання (найімовірніше сільськогосподарським механічним засобом під час переорювання ділянки) визначити розмір та форму поховальної ями не вдалось. Зібрані розрізнені залишки людських скелетів дають можливість визначити, що у цьому місці було захоронено дві особи. Завдяки слабкій кислотності ґрунту кістки людських скелетів збереглися в доброму стані. Приблизний вік загиблих від 20 до 40 років. Знайдені поруч з людськими останками особисті речі, фрагменти військовго однострою та особисті номерні знаки дають можливість стверджувати, що поховані були військовослужбовцями німецьких збройних формувань (один із них за ідентифікатором - вояк української дивізії зброї СС «Галичина») і загинули під час прориву з «Бродівського оточення» у двадцятих числах липня 1944 року (світлини 4, 5).



Світлина 4



Світлина 5

Після завершення ексгумаційних досліджень місце поховання було рекультивоване і відновлене у первісному вигляді (світлина 6).



Світлина 6

Об'єкт № 5 розташований на полі, зі східної сторони села Хильчиці (світл. 1).



Світлина 1

Під час проведення пошукових досліджень місць боїв в околицях села Хильчиці пошуковою групою Товариства «Пам'ять» за допомогою метало детектора було виявлено металеву ємність військового призначення. На місці знахідки проведено ретельне дослідження, і на глибині 0,3 м від сучасної поверхні було знайдено кістки людського скелета у вигляді ліктьової і променевої кісток (світлина 2).



Світлина 2

На місці знайдених кісток людського скелета проведено земляні роботи (поглиблення та розширення розкопу), в результаті яких відкрито військове санітарне поховання (світлина 3).



Світлина 3

Розкопки захоронення здійснювалися поштиховим (пластовим) методом з відкриттям площини усієї могили. Погребова яма прямокутної форми, розміром 1,7 x 0,6м. Скелет **однієї** людини лежав у витягнутому положенні, спиною догори. Завдяки слабкій кислотності ґрунту кістки людського скелета збереглися добре, що дало змогу детально дослідити останки загиблого і визначити, що вони належали молодій людині віком від 20 до 35 років. Знайдені в поховальній ямі гудзики до однострою, залишки військового спорядження і особистий номерний знак дають можливість стверджувати, що загиблий був військовослужбовцем німецьких збройних формувань (14 добровільної дивізії зброї СС «Галичина») і загинув під час прориву з «Бродівського оточення» (світлина 4, 5, 6, 7).



Світлина 4



Світлина 5



Світлина 6



Світлина 7

Після завершення ексгумаційних досліджень місце поховання було рекультивоване і відновлене у первісному вигляді (світлина 8).



Таким чином, з **п'яти досліджуваних об'єктів** вилучено людські рештки **семи осіб**. За віднайденими залишками військових одностроїв, спорядження, особистих речей та військовими ідентифікаторами можна стверджувати, що усі загиблі були вояками німецьких збройних формувань і лише два останки ідентифіковано як вояків 14 української добровільної зброї СС дивізії «Галичина».

Вилучені з санітарних захоронень людські останки пронумеровано і упаковано згідно «Тимчасового порядку здійснення на території України пошуку, ексгумації, перепоховання останків осіб, які загинули внаслідок воєн, депортацій та політичних репресій і впорядкування місць їх поховання». Процес розкопок зафіксовано на фотокамеру. Після завершення досліджень місця поховань були рекультивовані і відновлені у первісному вигляді.

Останки **п'яти осіб**: двох вояків СС «Галичина», ексгумованих у селах Скварява та Хильчиці, трьох неідентифікованих військовослужбовців, ексгумованих в селах Бонишин, Почапи, Княже - перепоховано в 2014 та 2015 роках на військовому кладовищі вояків 14 добровільної дивізії зброї СС «Галичина», що між селами Червоне – Ясенівці Золочівського району Львівської області.

Останки **двох** інших військовиків німецьких збройних формувань передано представнику Німецької Народної Спілки з догляду за військовими похованнями в Україні для перепоховання на збірному військовому кладовищі вояків німецького «Вермахту» у селі Потелич Жовківського району Львівської області.